

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ NA DĚTECH

Autor práce: Hana Šnajdrová

Studijní obor: Bezpečnostně právní studia ve veřejné správě

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Soňa FIŠEROVÁ, JUDr.

Katedra: společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....
Hana Šnajdrová

*Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Soně Fišerové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.*

ÚVOD	5
1. VYMEZENÍ POJMŮ TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ .	7
1.1 Tělesné týrání	8
1.1.1 Tělesné týrání aktivní povahy	8
1.1.2 Tělesné týrání pasivní povahy	8
1.2 Psychické týrání	8
1.3 Šikana	9
1.4 Sexuální zneužívání	11
1.5 Zanedbávání	11
2. PACHATELÉ	13
2.1 Pachatelé obecně	13
2.2 Pachatelé z hlediska týrání	15
2.1.1 Pachatelé z hlediska sexuálního zneužívání	15
2.1.2 Pachatelé z hlediska zanedbávání dětí	16
3. OBĚTI	17
3.1 Oběti obecně	17
3.1.1 Oběti z hlediska týrání	19
3.1.2 Oběti z hlediska sexuálního zneužívání	19
3.1.3 Oběti z hlediska zanedbávání	19
4. PŘÍČINY TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ	22
5. DŮSLEDKY TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ	24
6. POSTOJ NAŠÍ SPOLEČNOSTI Z HLEDISKA TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ.....	27
7. PREVENCE.....	34
8. POPIS A CHARAKTERISTIKA KONKRÉTNÍCH PŘÍPADŮ V RÁMCI OKRESU PŘÍBRAM.....	36
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	44
SEZNAM PŘÍLOH.....	47
PŘÍLOHY.....	48
ABSTRAKT.....	53
ABSTRACT.....	54

ÚVOD

Jen málokterá oblast vyvolává v lidech různé pocity jako téma týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Proč se dětem ubližuje? Většinu z nás by nenapadlo svým dětem záměrně a soustavně působit bolest nebo s nimi zacházet tak, že bychom ohrožovali jejich zdraví či dokonce život. Je nepochopitelné, že někteří z nás odpírají svým dětem jídlo, polévají je studenou vodou, pálí cigaretami, nechávají klečct několik hodin s knihami na rukách nebo je zamykají celé hodiny nebo dny v místnosti. A přesto se to děje, mnohem častěji než bychom si to byli schopni připustit.

Kdo za to může, že je páčáno násilí na dětech? Společnost, rodina, rodič nebo dítě? Co je to za lidi, kteří jsou schopni dětem, a nejen svým, ublížit, vystavit je utrpení, které vede k trvalým duševním následkům a dále k přenosu násilí na další generace?

Není to jednoduchá odpověď. Při záměrném ubližování dítěti hrají roli desítky skutečností na straně rodičů, rodiny, prostředí, ve kterém rodina žije, ale i společnosti, kdy tyto se spojují a vytvářejí prostředí pro špatné zacházení s dítětem.

Je pravda, že již v minulosti s dětmi rodiče zacházeli necitlivě, musely tvrdě pracovat od útlého věku, byly bity, hladověly. Násilí na nich vykonávané bylo zcela normální a bylo součástí jejich každodenního života.

V listopadu r. 1989 byla jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN Úmluva o právech dítěte, která vstoupila v platnost v září r. 1990 a k 30.11.1990 byla ratifikována celkem 191 státy, která zaručuje zachování života a uspokojení základních potřeb dítěte, právo na harmonický rozvoj dítěte včetně práva na vzdělání, volný čas a na svobodu myšlení a vyznání, právo na ochranu před násilím, všemi druhy zneužívání a zanedbávání a právo na vyjádření svého názoru ve všech záležitostech, které se ho týkají.

Téma trestné činy páchané na dětech jsem si vybrala, neboť je mi blízké z důvodu výkonu mé profese. Zabývám se vyšetřováním nejen trestné činností páchané na dětech, ale i trestnou činností páchanou dětmi a mladistvými. Dennodenně se setkávám s příběhy dětí, které jsou buď oběťmi násilí vznikající ze strany nejbližších, a to členů rodiny, kteří svoji agresi nedokážou zvládnout a použijí ji proti svým dětem, ale nejen agresi, ale i tím, že se o své děti nedokážou a nechtějí postarat, tudíž jim odpírají základní potřeby, na které má každé dítě nárok, dále pak s násilím ze strany neznámých cizích pachatelů, kteří využívají slabostí a neznalostí dětí např. k tomu, aby jich pohlavně zneužili ať již „pouhým osaháváním“ a vnucováním svých vlastních

„potřeb“ a působili jim tak nejen fyzickou ale i psychickou bolest, která je poznamenána na celý život.

Prokazování výše popsané trestné činnosti je dosti obtížné, neboť většina z nich se děje v rodinném kruhu a mnoho takto postižených dětí to bere za normu, že jde o normální stav a nakonec i své rodiče obhajují a chrání. Zejména pak pokud jde o trestný čin pohlavní zneužívání, který se vyznačuje právě velkou latentností a vyšetřování je velmi obtížné z důvodu ovlivnění poškozených.

Není pravdou, že trestná činnost páchaná na dětech se děje pouze v rodinách nefungujících, sociálně slabých. I v normálně fungujících rodinách dochází k takovýmto událostem, např. když rodiče nedokážou zvládnout své partnerské problémy a přenášejí je na své nejdražší – děti, které jsou pak předmětem jejich vyřizování účtů, kdy děti si poté nesou určitý vzorec chování svých rodičů do svého dalšího života a který mohou uplatňovat vůči svým dětem.

Ve své práci chci podat ucelený přehled o formách této závažné trestné činnosti páchané na dětech, její rozdělení, charakteristiku pachatelů, ale především oběti, dopady na ní, jejich vyrovnání se s takovými traumatizujícími událostmi a možnou prevencí proti této trestné činnosti.

V práci byly použity především poznatky z dostupné literatury, která se vztahuje k danému tématu.

1. VYMEZENÍ POJMŮ TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ

Pojem CAN vyjadřuje syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, obecně označovaný v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect. Syndrom CAN, je definován jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti jako nepřijatelné.

Je to soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem, které nejčastěji poškozují jeho rodiče, popřípadě další členové rodiny, kteří jsou k němu bezohlední, podřizují si je nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb.

V různých historických dobách se postoj společnosti k negativnímu zacházení s dětmi značně lišil. Odborníci této otázce věnovali minimální pozornost, což se změnilo až na základě práce amerického pediatra C. H. Kempeho a jeho spolupracovníků, vydanou v roce 1962 pod titulem „The battered child syndrome“ (syndrom bitého dítěte). Teprve poté ve světě a i u nás začala být tomuto jevu věnována větší pozornost.

Tímto syndromem jsou ohroženy zejména:

- děti, které svými projevy dospělé zatěžují, dráždí a vyčerpávají jako např. pláč, vztek, křik malého dítěte, děti s poruchami chování, neklidné, impulzivní, hyperaktivní, vzdorovité v období puberty
- děti, jejichž projevy jsou nám málo srozumitelné jako např. děti s poruchami učení či komunikace, děti autistické
- děti, které nesplňují očekávání svých rodičů, to jsou děti mentálně retardované, děti s intelektovým vývojem v pásmu podprůměrné inteligence

Týrání tělesné i psychické, zanedbávání, zneužívání – tyto formy jsou rozmanité a často se navzájem kombinují. Rozlišujeme základní formy ohrožení dítěte:

- tělesné týrání
- psychické týrání
- zneužívání k uspokojování vlastních sexuálních, fyzických i psychických potřeb
- zanedbávání¹

---

¹Dunovský, J., et al. *Týrané, Zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha, 1995, 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

1.1 Tělesné týrání

- je definováno jako tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno².

1.1.1 Tělesné týrání aktivní povahy

Aktivní tělesné týrání zahrnuje všechny akty násilí na dítěti, kdy dochází k tělesnému zranění dítěte, k jeho trvalému poškození nebo dokonce usmrcení. K této formě týrání patří i pravidelné tělesné trestání jako výchovný prostředek. Při této formě týrání dochází ke zraněním, která mohou být zjevná nebo skrytá. Patří sem nepřiměřené bití rukou (facky, pohlavky), bití různými nástroji, kopání, údery pěstí, způsobení bodných, řezných, sečných ran různými nástroji, vytrhávání vlasů, způsobování popálenin, svazování a připoutání dítěte, vláčení dítěte po zemi, škrcení, podávání alkoholu, drog.

1.1.2 Tělesné týrání pasivní povahy

Představují nedostatečné uspokojení nejdůležitějších potřeb dětí. Jde o úmyslné, ale i neúmyslné nepečování o dítě, o opomenutí v jeho péči. Takto týrané dítě se vyznačuje nedostatečným rozvojem v psychické a sociální oblasti, důsledkem je zpustnutí dítěte, v krajním případě i jeho smrt. Pasivní fyzické týrání představuje poruchy vzniklé z nekvalitní a nedostatečné výživy, zanedbání zdravotní péče a základní hygieny, nedostatek výchovy a vzdělání, nedostatek přístřeší, ošacení, ochrany, vynucování nepřiměřené práce či žebrání.

1.2 Psychické týrání

Psychické týrání je nejrozšířenější druh týrání, ale také nejhůře rozpoznatelné. Spočívá v cíleném, záměrném a účelovém jednání nebo absence něčeho, co by se mělo dítěti správně dít. Výsledkem psychického týrání může být psychická deprivace dítěte, kdy bývají nejvíce ohroženy starší děti, které začínají navštěvovat základní školu nebo děti v době dospívání. Psychické týrání představuje snižování sebevědomí dítěte slovní formou, opakované ponižování dítěte, zavrhování dítěte, vystavování dítěte stresovým situacím při řešení domácích konfliktů, citové vydírání dítěte, podřívání sebedůvěry a

---

² *Záchranný kruh – fyzické týrání* [online]. 2009. [cit. 22-11-09]. Dostupné na WWW: <http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/fyzicke_tyvani.html>

sebevědomí opakovaným urážením a podceňováním, kladení nerealistických nároků na dítě či nedostatečný zájem o dítě z důvodu např. vysoké zaměstnanosti rodičů.

Tělesné i psychické týrání nabývá někdy i zvláštní hůře rozeznatelné formy, kdy jednou z nich je tzv. **Münchhausenův syndrom v zastoupení** (v psychiatrických diagnostických manuálech uváděný pod pojem předstíraná porucha). Byly popsány případy, kdy dospělá osoba, nejčastěji matka, „vyráběla“ patologické stavy u dítěte tím, že mu podávala různé léky, nadměrné množství soli, chemické prostředky užívané v domácnosti nebo záměrně infikovala či rozdírala drobná poranění dítěte při jejich ošetřování. V přítomnosti lékařů se tyto matky chovají k dítěti citlivě a vřele, předvádějí hluboký vztah, ale v nepřítomnosti druhých lidí dítě ignorují nebo jsou k němu kruté. Jde tedy o způsobování zdravotních obtíží dítěte, které pro rodiče, zejména pro matky, většinou představuje způsob řešení závažných osobních nebo manželských obtíží. Jinou zvláštní formou týrání je **poškozování dítěte různými opatřeními či zákroky**, např. necitlivým vedením výslechu na policii, ale i zbytečným opakovaným a často traumatizujícím lékařským vyšetřováním. Zvlášť nebezpečné je však organizované týrání dětí. Jde nejčastěji o rituální týrání a zneužívání dětí, které je spojeno s magickým významem jako součást určitého kultu nebo satanistické bohoslužby. Extrémními případy jsou pak hromadné sebevraždy celého společenství dospělých a dětí³.

1.3 Šikana

Jednou z forem CAN je i šikana. Obvykle je definována jako agrese, které se dopouští buď jedinec nebo skupina vůči jedinci nebo skupině, ale vždy jde o bezbranné, ať už pro fyzickou nebo jinou slabost nebo že se nemůže účinně bránit. Důležitým jevem šikany je opakování agrese vůči stejnému jedinci – oběti. Nejtypičtějším násilím je hrubé fyzické násilí nebo ponižující manipulace. Ale sama oběť může být donucena k jednání, které jí ponižuje nebo jinak traumatizuje. Mohou to být ale i nadávky a posměch⁴.

Je pravda, že se v dnešní době hodně mluví o vzrůstající agresivitě a násilí u dětí. Něco se svádí na televizi, na počítačové hry, na nezáměr rodičů především

³ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

⁴ DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.

z důvodu nedostatku času. Už i hodně malé děti dokážou být kruté a vynalézavé při ponižování druhých. U šikany lze hovořit o tom, že dochází k poruše vzájemných vztahů mezi dětmi. Uvádí se, že každé páté dítě je šikanováno a každé druhé se setkalo s nějakou formou šikany.

Lidé si většinou myslí, že děti, které šikanují, pocházejí z rozvrácených rodin. Pokud má dítě dostatek lásky a bezpečí, nebude mít potřebu vyhledávat tuto formu násilí a útlaku vůči ostatním dětem. Agresorem může být neukázněné a hrubé dítě, ale také to, které je snaživé nebo tzv. skrytí trýznitelé. V mnoha případech jako agresori vystupují i děti z dobře situovaných rodin, děti vzorné a inteligentní. Pokud k šikaně dochází delší dobu, agresivita tyrana narůstá a je stále rafinovanější a krutější⁵.

Druhy šikany:

Fyzická agrese – v tomto případě agresor používá k šikanování oběti fyzické násilí, někdy i předměty, kterými se stane útok důraznějším.

Slovní agrese a zastrašování – agresor vyhrožuje oběti fyzickým napadením, zastrašuje ji, nadává jí, vysmívá se, zesměšňuje ji.

Krádeže, ničení a manipulace s věcmi – agresor oběti ničí a odcizuje věci, nebo si je půjčí a vrátí poničené, jako např. tužky, penál, různé školní pomůcky.

Násilné a manipulativní příkazy – agresor nutí oběť k provádění nepříjemných činností, např. nutí ho psát za něj domácí úkoly, posluhuje mu, nosí mu svačiny, peníze.

Úmluva o právech dítěte zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života. Samotný pojem šikany není trestným činem, ale může naplňovat skutkovou podstatu některých trestných činů jako je omezování osobní svobody, krádeže, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci, vydírání, loupeže, rasově motivované skutky, znásilnění, pohlavní zneužívání. Pokud je agresorovi méně jak 15 let, není trestně odpovědný, ale soud pro mládež mu může uložit podle zák. č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže, některá z opatření jako je dohled probačního pracovníka nebo jeho zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče. Trestní odpovědnost agresorů ve věku od 15 do 18 let je posuzována rovněž podle zák. č. 218/2003 Sb., O soudnictví ve věcech mládeže, samozřejmě s ohledem na jejich rozumovou a mravní vyspělost⁶.

---

⁵ MEDIAPOL News, s.r.o. [online] 2008-2010 [cit. 19. března 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.vitejdoma.cz/rodina/deti.5/agresivita-a-rafinovanost-u-deti-sikana.6905.html>>

⁶ Děti a šikana – Policie České republiky [online] 2010 [cit. 20. března 2010]. Dostupný z WWW:

1.4 Sexuální zneužívání

Jedná se o nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovní či cizí osoba⁷.

K sexuálnímu zneužívání dětí patří i účast dítěte na sexuálních aktivitách dospělého, při kterých nemusí dojít k tělesnému kontaktu. Sem patří například odhalování pohlavních orgánů dospělého za účelem uspokojit se.

Na veřejnosti přetrvává názor, že pachatelem sexuálního zneužití je zpravidla divně se chovající muž, který nabízí dětem sladkosti a láká ho do odlehlých částí například parku. Před tímto nebezpečím je rodiči dítě varováno a poučeno. Většinou je dítěti zneužívající osoba známa, kdy pachatelé se stávají nejbližší osoby jako otec, strýc, bratr a kdy ke zneužití dochází v domácnosti pachatele nebo dítěte.

Sexuální zneužívání dětí je problém, který se většiny z nás hluboce dotýká. Musíme si naše pocity uvědomit a jasně formulovat, kdy rozhodnutí jednat musí skončit i přes nedůvěru, že dítě si vymýšlí a lže, ve prospěch dítěte.

Ještě jinou formou zneužívání je přenášení rodičovských povinností na dítě. Nezralé dítě je nuceno neúměrně svému věku pečovat o sourozence a někdy i o vlastního rodiče (záměna rolí)⁸.

1.5 Zanedbávání

Rozumíme tím rodičovskou nevšímavost vůči podstatným potřebám dítěte, nedostatek jejich péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte v oblasti duševní a tělesné. Patří sem neuspokojování fyzických potřeb, nedostatek jídla, oblečení, přístřeší, zanedbávání lékařské péče a prevence, ponechání bez dozoru, neuspokojení emocionálních potřeb, zanedbání výchovy a vzdělání. Souvisí to tedy úzce s týráním pasivní povahy.

Zanedbání je však horší než agresivní chování rodičů, kdy děti postižené nevšímavostí rodičů prosperují hůře. Agresivní rodič může způsobit dítěti vážné zranění, ale stále na ně nějak reaguje, kdežto při zanedbání dávají rodiče najevo, že dítě pro ně neexistuje, dítě nemá šanci se naučit základním civilizačním dovednostem, nemá

<<http://www.policie.cz/clanek/deti-a-sikana.aspx>>

⁷ http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/fyzicke_tyraní.html

⁸ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

dost podnětů, aby se mohlo intelektuálně vyvíjet. Zanedbávané děti jsou hůře živeny, jsou nemocnější a ve srovnání se svými vrstevníky zaostávají ve včleňování se do kolektivů a navazování kontaktů s lidmi, hůře se soustředí, kdy jejich apatie je zas naopak střídána prudkou aktivitou. Každopádně ať již jde o fyzické týrání nebo zanedbávání, dítě toto jednání poškozuje jak vývojově, tak emočně nebo tělesně.

2. PACHATELÉ

2.1 Pachatelé obecně

Každý z nás se zamyslí nad tím, co přiměje jiného člověka k tomu, aby uspokojil své potřeby způsobem, při kterém porušuje právní a sociální normy společnosti. S osobou pachatele je spojeno slovo násilí, které psychologický přístup chápe **jako patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím. Řadíme sem všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec či skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní.** V životě se můžeme setkat s různými formami násilí, které se od sebe liší provedením, aktéry, oběťmi, příčinami vzniku, následky pro účastníky, délkou trvání apod.⁹ V odborné praxi bylo snahou charakterizovat osobnost pachatele kriminálního jednání určitými psychickými a osobnostními zvláštnostmi, kterými se od ostatních lidí odlišuje. Určit kriminální chování typické pro osobnost pachatele selhalo, protože jednotný model osobnosti neexistuje, tedy se nepodařilo prokázat existenci charakteristických vlastností, které by předurčovaly jedince k páchaní delikvence.

Přestože je každá osobnost jedinečná, lze u delikventní populace nalézt analogické, obecnější znaky, kterými lze tuto skupinu jednotlivců charakterizovat. Pro většinu delikventů je typické, že dovedou o svém cíli a jeho dosažitelnosti logicky uvažovat. Ale nejsou schopni připustit si následky, chybí jim zpětná vazba. Řada delikventů bývá emočně oploštělá, citově chladná, má nižší míru empatie. Nejsou schopni se vcítit do pocitů jiného člověka, k jeho problémům jsou lhostejní. Jejich emoční ladění vůči okolí bývá nepřátelské, negativní, hostilní.

Pro chování pachatelů je typická bezohlednost a agresivita při dosažení jejich cílů. Jedním z jejich typických projevů myšlení a chování je jejich zatvrzelost. Jsou charakterističtí izolovaností od normálního světa, mají jiný hodnotový systém, pocit viny a soucitu jsou pro ně prázdnými pojmy¹⁰.

Psychologické zkoumání se dnes zaměřuje na co nejpřesnější popis osobnosti pachatele do určitých typů. Zkoumá se, jak a čím se navzájem od sebe liší. Jedná se o tzv. typologii pachatelů kriminálních činů, kdy toto rozdělení napomáhá psychologům, etopedům, specialistům a terapeutům v poznávání konkrétní osobnosti jedince a stanovení konkrétních postupů a přístupů k jeho ovlivňování. Nejprínosnější typologie

---

⁹ SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1996. 7 s. ISBN 80-85858-30-4.

¹⁰ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 163-166 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

jsou ty, které se zabývají osobností pachatele jako celku. Na základě anamnézy a pozorování jsou zjišťovány psychopatologické rysy, neuroticismus, symptomy ukazující na poruchy osobnosti, poruchy inteligence, kdy se nakonec jedná z psychického a osobnostního hlediska o značně podobné jedince¹¹.

Obecná typologie rozlišuje pět základních typů osobností pachatelů:

- **socializovaný (normální) typ** – jde o osobnost normální, myšlenkové pochody a vůbec veškeré prožívání (city) jsou srozumitelné, svědomí je utvořené a na spáchaný trestný čin reaguje např. lítostí, smutkem, otřesené sebevědomí, obavou o další životní cestu. Nevyskytují se u něj výrazné známky poruchovosti, kontakt s ním je možno snadno navázat, kdy reagují na citové vazby k blízkým lidem, stimulací kladných vlastností jeho osobnosti.
- **neurotický typ** – u této osobnosti se vyskytují ve vyšší míře neurotické poruchy jako je dráždivost, zvýšená úzkostnost, depresivní ladění, hysterické reakce, které se příznačným způsobem projevují v kriminálním jednání. Promítají se do motivace a i do způsobu spáchání. Jde především o pachatele mladistvé a mladého věku, kteří svým kriminálním jednáním vyjadřují protest proti rodině jako důsledek nevyřešených emocionálních konfliktů. Proto bývá neurotický typ označován jako emočně narušený, emočně nestabilní jedinec. Při komunikaci s tímto typem je třeba pozitivní atmosféry a jednoznačné komunikace.
- **psychopatický typ** – u tohoto typu se předpokládá značný podíl osobnosti na kriminálním jednání, kdy její temperamentové a charakterové vlastnosti a rysy hrají výraznou roli ve způsobu spáchání trestného činu. Jedná se o osobnost, která se vymyká svými svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby chování a prožívání běžnému standardu a není tudíž zcela normální. Jsou považováni za podivíny. Odborně se psychopatie označuje za relativně trvalou poruchu osobnosti. Jednání s psychopaty je obtížné a při minimální průpravě a informovanosti tento typ odhadnout. Účinný způsob komunikace a interakce je dosti náročný i pro odborníka.
- **mentálně nedostačivý typ** – jde o pachatele, jehož osobnost se vyznačuje nízkou inteligencí. Jedná se o primitivní osobnost. Často se dopouští násilné trestné činnosti, bývá pachatelem sexuálních útoků proti dětem, zvířatům, ve skupině bývá

---

¹¹ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 166-167 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

vykonavatelem nápadů druhých. Lze jej rozpoznat snadno. Jeho nízkou rozumovou vybavenost nelze přehlédnout. Tento typ pachatele je snadno ovlivnitelný ve smyslu bezděčného přejímání názorů druhých.

- **psychotický typ** – jedná se o pachatele, který v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tj. psychózou. Psychotik se dopouští převážně násilných trestných činů, které jsou leckdy bizarní, nesrozumitelné, výjimečné svou brutalitou, kdy jejich motivace je nečitelná, zvrácená, nepochopitelná. U psychotika se předpokládá, že jeho obecná věrohodnost je mizivá¹².

2.1.1 Pachatelé z hlediska týrání

Je zřejmé, že někteří lidé mají k aktům týrání dítěte blíže než jiní, že jedny děti se stávají častěji obětí týrání než druhé, že jsou životní situace, které spíše než jiné vyvolávají projevy násilí vůči dítěti, a že můžou nastat různé kombinace všech těchto možností.

U **fyzického týrání dítěte** bývají riziková dospělí:

- lidé s anomálním vývojem osobnosti (psychopatie), zvláště s agresivními povahovými rysy
- lidé psychicky nemocní (psychotici), lidé s neurotickými obtížemi
- alkoholici, toxikomani
- mladiství rodiče, kteří jsou povahově nevyzrálí a nevyspělí
- lidé se zvláštním životním stylem, příslušníci některých společenských skupin s agresivním programem, rituály
- lidé dlouhodobě ve stresové situaci (nezaměstnaní, ponížení)

2.1.2 Pachatelé z hlediska pohlavního zneužívání

V tomto případě přicházejí v úvahu nejen vychovatelé dětí, ale i osoby, které přicházejí do styku s dítětem v rodině nebo mimo ni. Jedná se o okruh příbuzných, rodinných přátel, známých, ale i učitelů, vedoucích táborů, kroužků. V naprosté většině se jedná o muže. V tomto případě bývají riziková dospělí:

- muži trpící sexuálními úchylkami (sexuální devianti)

---

¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, s.r.o., 1998. 69-75 s. ISBN 80-85858-70-3.

- muži staršího věku, u nichž demence či jiné poruchy a onemocnění omezují kontrolu pudového jednání
- muži sexuálně hyperaktivní
- alkoholici, toxikomani¹³

I když ke zneužití dítěte vedou pachatele více či méně vědomé pohnutky a vnitřní pnutí, většina z nich je za svoje chování plně odpovědná a dokáže ho předvídat. Zdaleka ne všichni lidé, kteří využívají děti a dospívající ke svému sexuálnímu uspokojení, trpí vývojovou úchylkou nebo psychiatrickou nemocí. Většina otců, kteří zneužívají svoje dcery, toto provádí zcela vědomě a chladnokrevně¹⁴.

2.1.3 Pachatelé z hlediska zanedbávání dětí

V tomto případě je třeba brát v potaz celé prostředí, v němž dítě vyrůstá. Sem patří riziková dospělá z řad primárních vychovatelů:

- mentálně retardováni, kteří na péči o dítě „nestačí“
- somaticky nemocní, smyslově či pohybově postižení, invalidní, psychicky nemocní osaměle žijící osoby
- alkoholici a toxikomani
- mladí, nezralí, nevyspělí rodiče
- lidé v hmotné bídě, kteří jsou sotva schopni uhájit svoji existenci, nezaměstnaní, bezdomovci
- lidé příliš zaujatí jinými zájmy, zálibami, pracovním vytížením

Je třeba si uvědomit, že zanedbávané dítě není obětí agrese nebo jiné aktivity dospělého, ale spíše jeho neaktivitou. Proti aktivitě dospělého je možno se bránit, proti nezájmu aktivní obrana není¹⁵.

¹³ DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.

¹⁴ PÖTHE, P., *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

¹⁵ DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publischin, a.s. 1995. 245 s. ISBN 80-7169-192-5.

OBĚTI

3.1 Oběti obecně

Obětí týrání, zneužívání, zanedbávání se může stát jedinec v kterémkoliv věku. Může být týrán již prenatálně – matka dělá záměrně to, o čem je přesvědčena, že to může poškodit plod, např. se bije různou silou do břicha. Zcela odlišné následky zanechává určité ohrožení u kojence a batolete a jiný u školáka či adolescenta¹⁶.

Relativně nová disciplína, která se zabývá oběťmi, se nazývá **viktimologie** – nauka o obětech. Vědeckým způsobem zkoumá oběti trestných činů, hlavně k jakým změnám dochází v chování a prožívání těch, kteří se stali oběťmi, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se „spolupodílí“ na interakci v průběhu trestného činu. Viktimologie se rovněž zabývá zjištěním poznatků o tom, jak se lze účinně vyhnout roli oběti a jakými preventivními opatřeními lze snížit riziko ohrožení na minimum, zkoumá problematiku právní a psychologické pomoci obětem trestných činů.

V rámci zkoumání obětí trestných činů se uplatňuje typologický přístup, kde se odborníci snaží třídit získané empirické poznatky o obětech, které umožní rychlou a přehlednou orientaci ve velkém množství informací. Mezi nejpoužívanější typologii obětí patří:

- typologie obětí podle zažitého trestného činu (oběť fyzického násilí, sexuálního násilí, oběti domácího násilí, oběti s majetkovou újmou)
- typologie obětí podle reakce na trestný čin (oběť expresivní, pasivní, odevzdaná, aktivní)
- typologie obětí podle interakce „oběť-pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu

Rozlišuje se tedy pět základních typů obětí:

1. **zúčastňující se oběť**, kdy kriminálnímu činu předchází interakce mezi pachatelem a obětí, která ovlivňuje motivaci pachatele, pachatel a oběť se ve většině případů znají
2. **nezúčastňující se oběť**, kdy před činem nedochází k interakci mezi pachatelem a obětí, oběť vnímá potencionální ohrožení až v moment samotného ohrožení
3. **provokující oběť**, která špatně odhadla pachatele, záměrně či bezděčně se vystavila silně viktimogenní situaci

---

¹⁶ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

4. **latentní oběť**, role oběti není veřejná, újma není formálně známa, velká latence se předpokládá u obtížně kontrolovatelných jevů jako je násilí páchané v rodinách, s větší latencí lze počítat u deliktů, jejich zveřejnění formou oznámení naráží na četné emocionální bariery a společenské předsudky jako např. sexuální zneužívání dětí. Právě výzkumy zaměřené na latentní oběti, kdy anonymní dotazování dospělých osob na viktimizaci v dětství, umožňují korigovat statistické odhady výskytu určitých trestných činů a doplňují tak policejní či soudní statistiky, které zahrnují pouze oficiálně zaregistrované a stíhané případy
5. **nepravá oběť**, kdy se osoba ocitla v nesprávnou dobu na nesprávném místě a stala se zcela náhodně v zastoupení někoho jiného obětí¹⁷.

Schopnost oběti verbálně komunikovat ještě nezakládá na tom, že se o svém týrání nebo zneužívání v rodině svěří. Možnost prozrazení rodičů děti pociťují jako své ohrožení srovnatelné s ublížením samým. Mají především strach z krutého potrestání, kterým je jim vyhrožováno, a dále také z obavy ztráty rodiče, ve kterém vidí zdroj svého bezpečí a prostředek k uspokojení svých biologických a citových potřeb. I když je rodič odmítá dítěti poskytnout, přesto stále doufá a vyrůstá v naději, že se mu jeho touha po rodičovské lásce, citové náklonnosti, jejich zájmu o něj a bezpečí jednou splní. Tato naděje způsobuje, že se svým chováním plně přizpůsobí vůli rodiče. Navzdory svým vnitřním zábránám si dítě uvědomí své utrpení především při možnosti ublížení mladšímu sourozenci. Dříve či později se potřeba někomu svěřit a zastavit týrání spojené s obavou ze ztráty vztahu s rodičem se může projevit ve formě nechutenství, nespavosti, bolesti břicha, hlavy, nočních můr. Na změnách je nápadné to, že začínají náhle, bez vysvětlení. Důležitým ukazatelem o možnosti týrání dítěte v rodině jsou především známky na jeho těle. Na tělesném stavu dítěte se týrání nebo sexuální zneužívání nemusí projevit, ale velmi důležitým varujícím ukazatelem je přítomnost zranění jako jsou modřiny, řezné rány, stopy po popáleninách, jizvy a otoky. Dítě dotazované na původ těchto zranění většinou mlčí nebo tvrdí, že jej utrpělo při nějaké činnosti, že zakoplo nebo narazilo do nábytku. Dlouhodobě týrané dítě bere bolest jako součást svého života. K tomu, aby si uvědomilo, že co je mu prováděno, není normální, musí zjistit a zažít, že existuje jiný lepší svět, než ve kterém žilo¹⁸.

---

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3.

¹⁸ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

3.1.1 Oběti z hlediska týrání

Mezi rizikové děti, které se stávají obětmi týrání jsou ty, kterým v důsledku jejich „zvláštností“ není dobře rozumět, není lehké se v nich vyznat, výchovně je usměrňovat. Jsou to ty děti, které svým chováním unavují, dráždí, otravují, vyčerpávají. Jedná se o:

- děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi, děti neklidné, nesoustředěné, impulzivní
- děti z jiných důvodů dráždivé a neklidné, zlostné, děti úzkostné provokující svou ustrašeností
- děti mentálně retardované, zvláště když jejich vývojové opoždění vyvolávají zklamání rodičů a tím i jejich agresivní postoje vůči dítěti
- děti s lehce sníženými intelektovými schopnostmi, ve škole neprospívající, děti tělesně neobratné, nešikovné, které toho mnoho rozbijí, pokazí, zničí.

Určitou roli hrají i činitelé situační jako je zkratkovité jednání otce nebo matky v návalu žárlivé pomstychtivosti, když objevili „zradu“ toho druhého a chtějí mu ublížit na tom nejcennějším, co má – tzv. Melein komplex.

3.1.2 Oběti z hlediska sexuálního zneužívání

Sexuální zneužívání je častější u dívek (ale není výjimkou ani u chlapců). U nejmenších dětí pohlaví prakticky nerozhoduje, u dětí od předškolního věku výše přicházejí v úvahu výlučně děvčátka, přičemž zvýšenému riziku jsou vystaveny:

- holčičky výrazně ženských tvarů, jemné, kypré
- holčičky koketní, mazlivé

Rizikovými situacemi jsou stísněný prostor rodiny, dále pak kdy o nemocné dítě pečuje otec nebo jiný muž v rodině, alkoholová, drogová intoxikace, celkově uvolněná sexualita v rodině.

3.1.3 Oběti z hlediska zanedbávání

Patří sem především:

- děti svým temperamentem neaktivní, pomalé, málo živé, které samy zájem okolí neprovokují a nepřitahují
- děti mentálně retardované, se smyslovými vadami, pohybovým omezením, postižené
- děti somaticky nemocné, vyčerpané, apatické
- děti podvyživené

Nutno si uvědomit, že zanedbávané dítě není obětí agrese nebo jiné aktivity dospělého, nýbrž jeho neaktivity. Proti aktivitě dospělého je možno se bránit, proti nezájmu však aktivní obrana není.

Rizikové situace nepřicházejí dobře v úvahu. Zanedbávání je děj dlouhodobý, skládá se z mnoha příležitostí nebo jiných časově omezených aktů¹⁹.

Pokud jde o výslech oběti, která byla týrána či zneužívána, musí být veden s ohledem na její věk velmi citlivě za přítomnosti psychologa. Zvláštnosti výslechu dětí a mladistvých jsou dány jejich nevyzrálou osobností. Často je diskutováno nad tím, ve kterém stádiu trestního řízení má být osoba mladší 15 let vyslechnuta. Zda to má být před zahájením trestního stíhání nebo po jeho zahájení. Pokud je oběť vyslechnuta před sdělením obvinění, tak tato výpověď není procesně použitelná a tudíž se výslech poškozeného musí opakovat po sdělení obvinění. Přitom oběť týrání a zneužívání je už silně traumatizována prožitými událostmi, kdy jednání pachatele dlouhodobě zanechává na psychice dítěte škodlivé následky. Je samozřejmě snahou, aby na tyto nepříjemné zážitky co nejdříve zapomnělo a ne aby byly opakovaně vyvolávány v jeho myslí. Výslech by měl být co nejvíce obsáhlý, aby nemusel být opakován. Při výslechu zneužívaných osob mladších 15 let se využívá názorných pomůcek, a to dvojice loutek opačného pohlaví „Jája a Pája“, které mají znázorněny i sekundární pohlavní znaky. Na nich může oběť demonstrovat jednání pachatele. Použití těchto pomůcek musí být ale obrazově (fotograficky, videozáznamem) dokumentováno²⁰.

Kromě těchto pomůcek se v současné době rozšířilo budování tzv. dětských výslechových místností, kde je prováděn výslech týraných a zneužívaných dětí. Místnost připomíná dětský pokojík, který je vybaven klasickým nábytkem a sedačkou, kde jsou různě rozmístěny hračky – viz příloha č. I. Mimo tuto místnost se nachází záznamová technika, kterou se výslech oběti zaznamenává na videozáznam. Odtud, samozřejmě skrytě, mohou např. obhájci, státní zástupce, soudce klást oběti otázky prostřednictvím vyšetřovatele, aniž by oběti byly rušeny a dále traumatizovány. Umožňuje to tak šetrnější a humánnější zacházení s obětí trestného činu.

Základním pravidlem přístupu k výslechu osoby mladší 15 let je to, že si musíme uvědomit, jakou osobu máme před sebou, přiměřeně ji poučit – viz příloha č. II, navázat kontakt, navodit atmosféru důvěry, vyvarovat se mentorování, vyvarovat se sugestivních otázek, neboť děti jsou vnímavé k tomu, co od nich chceme slyšet, volit

¹⁹ DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

²⁰ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1998. 123 s.

slova, kterým dítě rozumí, k výslechu raději přizvat psychologa než rodiče nebo zástupce školy, využít spontánnosti výpovědi a nepřerušovat, pokud ztratíme kontakt s dítětem, přerušíme výslech, odvedeme pozornost na jiné neutrální téma a po chvíli opět navážeme kontakt a pokračujeme ve výslechu. Dle názorů psychologů je výpověď dítěte považována za plnohodnotnou jako u dospělého, dokonce jsou schopny vypovědět podrobnosti a detaily, které dospělý člověk běžně zapomíná a přehlíží²¹.

Jednání s oběťmi týrání a zneužívání klade zvláštní nároky na policisty, kteří se touto trestnou činností zabývají, a proto by jimi měly být osoby – specialisté, kteří v této oblasti mají již nějaké zkušenosti.

---

²¹ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vyd. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 1998. 123 s.

4. PŘÍČINY TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ

Špatné zacházení s dítětem je úmyslné nebo neúmyslné chování pečující osoby, které se vymyká společenským normám a ohrožuje dítě. Mnoho lidí má obtíže porozumět tomu, proč se někdo může chovat k dítěti krutě a hrubým způsobem používat násilí. První reakcí jedince je myšlenka, že takového chování je schopen pouze člověk duševně nemocný, ale nové poznatky prokázala, že mnohem méně než 10 % všech dospělých agresorů zneužívající děti má duševní nemoc, tedy duševní nemoc není jednoznačným vysvětlením či příčinou násilí vůči dětem. Je nezvratným faktem, že většina agresorů zneužívajících vlastní děti, děti miluje, ale jejich osobnost je nezralá, mají nižší míru tolerance vůči stresu a své city neumí dát dětem najevo. Každý případ špatného zacházení s dítětem, ať již ve smyslu aktivní agrese (týrání, zneužívání), nebo pasivního agresivního chování (zanedbávání) má multifaktoriální etiologii a je výsledkem komplexního působení řady osobnostních, sociálních a kulturních faktorů, které jsou rozděleny **do čtyř základních kategorií příčin násilí vůči dítěti:**

- a) **přenos násilí**
- b) **sociální stres**
- c) **sociální izolace a nízké zapojení do občanského a komunitního života**
- d) **struktura rodiny**

a) Přenos násilí

Mezi přenos násilí patří tři cesty – **řetězec rodinného násilí, transgenerační přenos a imprese sociálních vzorců chování.**

Pro řetězec rodinného chování je typické, že je namířeno od osoby, která má silnější mocenské postavení v rodině k osobě s nižším mocenským postavením. Druhá cesta je transgenerační přenos násilí, kdy generace v silnějším mocenském postavení vůči slabším generacím (dětem, seniorům) užívá násilí, kdy se nakonec sama může stát předmětem násilí, až dospěje do seniorského věku. Poslední cesta přenosu násilí se děje impresí sociálních vzorců chování, kdy dětem se do paměti otiskují různé situace a ocitne-li se v dospělosti v emocionálně sociální situaci, kterou zažil v dětství, automaticky spouští naučenou reakci, tedy i zafixované násilné řešení. Některé americké studie ukazují, že 30 % zneužívaných dětí se stalo rodiči, kteří krutým a hrubým způsobem týrali své děti²².

---

²² VANÍČKOVÁ, E., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2007, 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

Odborníci jsou ale přesvědčeni, že významným ukazatelem jejich pozdější kariéry tyрана je skutečnost, jestli jsou si vědomy, že takové chování je špatné. Pokud děti věří, že se chovaly špatně a týrání rodičů považovaly za správné, pak je velká pravděpodobnost, že své děti budou týrat také než ty děti, které jsou přesvědčeny, že chování jejich rodičů bylo špatné.

b) Sociální stres

Stres je nepřiměřená zátěž, která je výsledkem vlivů vnějšího prostředí na jedince a jeho vnitřní předpoklady se s těmito nároky vyrovnat. Tuto formulaci poprvé použil Hans Selye v r. 1939. Za stres můžeme označit jakoukoli změnu v životě. Mezi psychosociální stresory patří dlouhodobě působící negativní sociální situace, např. nezaměstnanost, chronická nemoc v rodině, chudé bytové podmínky, úmrtí člena rodiny, ale také pozitivní stres, kterým je narození dítěte do rodiny. Stresu může být vystaveno i dítě, které pak svým neimponujícím chováním vyprovokuje agresivitu ze strany dospělého. Stres tedy může vyvolat agresi nejen na straně dospělého, ale i u dítěte, které je plačtivé, má výbuchy vzteku, problémy se spánkem a jídlem, je plaché, stydlivé atd., a tím může vyvolat agresi v rodičích. Příčinou stresu dětí může být narození sourozence, úmrtí příbuzného, rozvod rodičů, rodinné hádky, stěhování.

c) Sociální izolace a nízké zapojení do občanského a komunitního života

Studie prokázaly, že rodiče, kteří zneužívají své děti, se snaží svou rodinu izolovat, méně se stýkají s příbuznými a přáteli. Jde o uzavřenou rodinu, kde děti nemají vůbec přehled o tom, kde vyhledat případnou pomoc a tak přijímají daný stav jako neměnný. Je zajímavostí, že rodiče, kteří zneužívají své děti, se buď cíleně vyhýbají sdružování v občanských spolcích a nebo naopak nachází utajení v roli přátelské osoby, tedy se rodič ukrývá za maskou nepostradatelné osoby v komunitě a vybraných občanských aktivitách²³.

d) Struktura rodiny

Problémem současných rodin je chybějící vzory sociálního chování žen v roli matek a mužů v roli otců a široká variabilita struktury rodiny oproti minulosti. Současným fenoménem je role svobodných matek. Pokud je v této rodině muž zastupující otce, pak není co vytknout. Ale pokud je v této rodině jakákoliv absence otce,

---

²³ VANÍČKOVÁ, E., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2007, 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

jde o vysoce rizikový faktor ve výchově dětí, zejména ve vztahu k vyšší agresivitě až kriminálnímu násilí u chlapců vyrůstajících zcela bez otce. Rizikovou rodinou se stává rodina nová, doplněná. Další příčiny násilného chování vůči dítěti spadající do oblasti rodiny je přítomnost člena rodiny s postižením, který vyžaduje nepřetržitou speciální péči, kterou přebírá jiný člen rodiny nebo je přítomna další osoba v rodině²⁴.

Násilí v rodinách se týká celého běhu lidského života. Je tedy pochopitelné, že se zvětšuje počet varovných hlasů a že vznikají organizace na podporu a zachování zdravé rodiny jako nezastupitelné instituce předávající novým generacím základní postoje a morální hodnoty²⁵.

---

²⁴ VANÍČKOVÁ, E., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2007, 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5.

²⁵ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

5. DŮSLEDKY TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ

Způsob reagování dětí na týrání, zneužívání a zanedbávání je velmi rozmanitý. Můžeme hovořit o duševní krizi dítěte, do které se dostane, setká-li se s překážkou, kterou není schopno vlastními silami zvládnout. Základními způsoby, kterými se jedinec vyrovnává s obtížnými životními situacemi, jsou: útěk, útok a volání o pomoc. Nezvládnutí krize většinou ústí v selhání tělesného stavu nebo v duševní poruchu. V první fázi postižený jakoby trauma vytěsňuje, v následujícím období, které může trvat dny až měsíce, dochází k mobilizaci obranných mechanismů. Může být pozorován útlum se sebedestruktivním chováním, požíváním drog, alkoholu, sebepoškozování i pokusy o sebevraždu²⁶.

Psychicky deprivované děti:

- mohou mít nedostatky v oblasti kognitivních procesů jako je řeč, myšlení, a to může mít vliv i na školní úspěšnost
- tito jedinci bývají emočně oploštělí, nestabilní, aktuální situační proměnné v rámci interakce je dokáží snadněji vyvést z rovnováhy, bývají výbušní, dráždiví, někdy jednají agresivně
- mají tendenci k sebedoceňování, hůře se orientují v mezilidských vztazích
- v dospělosti mívají problémy v seberealizaci, častěji bývají nezaměstnaní, nezvládají rodičovské role (rozvody), často nejsou sami schopni uspokojovat potřeby svých dětí a vystavují je rovněž psychické deprivaci

Týrané děti:

- důsledky jsou obdobné jako je tomu u důsledků psychické deprivace. Naučené vzorce chování z orientační rodiny přejímají a s velkou pravděpodobností se týrané děti stávají týrajícími rodiči.²⁷

Zneužívané děti:

- největší počet studií se v současnosti zabývá sexuálním zneužíváním. Důsledky sexuálního zneužívání (zvláště je-li opakované) jsou závažné, již i jediná taková zkušenost může vést k rozvoji posttraumatické stresové poruchy a i tehdy, když šlo jen o jednorázovou událost, kterou dítě zdánlivě dobře překonalo, mohou se její

---

²⁶ VANÍČKOVÁ, E., et al. *Sexuální násilí na dětech*. 1 vyd. Praha : Portál, 1999. 120 s. ISBN 80-7178-286-6.

²⁷ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a.s., 2009. 150-151 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

následky projevit ještě po velmi dlouhé době, v období dospívání či mladé dospělosti, při obtížích v navazování zralých erotických vztahů²⁸.

Zanedbávané děti:

- bývají zjevně nemyté, nedostatečně oblečené, mohou jevit známky podvýživy nebo mají infekci či chorobu, která je dlouho neléčená.

V souhrnu by se změny a zvláštnosti v chování týraného či zneužívaného dítěte mohly vyjádřit následovně:

- celková staženost dítěte ve smyslu nezájmu o dění v jeho okolí
- vyhýbání se kontaktům s lidmi včetně jeho vrstevníků
- výrazná úzkost v přítomnosti určitých dospělých osob
- vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám
- nápadně lhostejné postoje vyjadřované výroky typu „mně je to jedno“
- agresivní napadání a šikanování vrstevníků
- zvýšená dráždivost a projevy vzteku na sebemenší podněty
- potíže se soustředním ve škole
- výrazné zhoršení prospěchu
- opakované útěky z domova
- pokusy sebevraždy, sebepoškozování²⁹

---

²⁸ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

²⁹ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

6. POSTOJ V NAŠÍ SPOLEČNOSTI Z HLEDISKA TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ

Postavení dítěte ve společnosti se dnes, podobně jako v minulosti, odvozuje od vztahu mezi dítětem a dospělým. Tento vztah byl a vždy bude nerovným, založeným na uplatňování moci dospělého. Nerovným proto, že v případě zneužití této moci se dítě nemůže účinně bránit. Politika státu vůči dětem vychází z kulturních a náboženských tradic, vlastní ideologie a v případě demokratických států z respektování aktuální vůle občanů. Nezanedbatelný význam má ekonomický potenciál státu, například v chudých zemích je dítě využíváno jako levný prostředek k námezdní práci, stejně jak tomu bylo ještě v minulém století v Evropě. Dalším příkladem je situace, kdy se dítě pod tlakem existenčních tlaků stane ventilem sociálního stresu rodičů a ocitá se v roli oběti³⁰.

Nový pohled na dítě přineslo v Evropě až křesťanství, které v dítěti vidělo samostatnou lidskou bytost, na kterou se vztahovalo přikázání „*Nezabiješ!*“ Na přelomu 19. a 20. století byly v řadě zemí poprvé zavedeny zákony na ochranu dětí – u nás již za Rakouska a později v meziválečném Československu. Byly však roztržité a dlouho nedostatečně využívány, protože vyhledávání ohrožených dětí bylo nedůsledné. Také lékaři, kteří se s týranými dětmi setkávali, tento jev dlouho podceňovali, protože většinou se spokojili s vysvětlením rodičů, že si dítě úraz zavinilo samo. A pokud se snad přece jen prokázaly zhmožděné a tržné rány po bití, pokládalo se tělesné trestání dětí obvykle za právo rodičů. Přestože je dnes ve většině vyspělých zemí právně zakotvena povinnost společnosti každé podezření na týrání dítěte hlásit a problému CAN je věnována značná pozornost jak v odborné literatuře, tak i na úrovni celospolečenské, počet těchto případů spíše narůstá a špatným zacházením dnes trpí více dětí než všemi ostatními chronickými chorobami dohromady³¹.

V našich geografických podmínkách se zdůrazňování svébytného období dětství s potřebou láskyplného přístupu v rodině projevilo ve snahách o vytvoření systému sociální a zdravotní péče. Skutečnost, že děti mají stejná práva jako dospělí a že jejich práva je potřeba chránit speciálními zákony, byla zakotvena v Ženevské deklaraci práv dítěte z r. 1924 a v Deklaraci práv dítěte přijaté Spojenými národy v r. 1959, ve které se říká: „Dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.“ Jedním z nejdůležitějších dnů

³⁰ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

³¹ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.

v historii vztahu dítěte a společnosti byl 20. listopad 1989, kdy byla v OSN přijata Úmluva o právech dítěte, která byla ratifikována Federálním shromážděním tehdejšího Československa v r. 1991³². V jejím úvodě se říká: „*Dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc... Rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů, a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, uznávajíc, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění*“³³.

Prosazování rovnosti každého lidského jedince bez ohledu na jeho přesvědčení, rasu a věk je historickým výdobytkem naší doby. Státy, které Úmluvu podepsaly, se zavazují chránit dítě před formami týrání a sexuálního zneužívání. Toho se má v praxi především dosahovat prostřednictvím zákonů a vybudováním potřebných institucí zajišťujících bezpečí dítěte před porušováním jeho práv³⁴.

Sociálně-právní ochrana dětí se stala předmětem státního zájmu od počátku vzniku samostatného Československého státu, kdy vznikala ministerstva jako samostatné ústřední orgány. Stát pověřoval komise pro péči o mládež úkoly v oblasti péče o děti, postupně se však komise pro péči o mládež měnily v orgány výkonné, které se přejmenovaly na okresní péči o mládež. Rozvoj péče o děti byl přerušen r. 1938, ale okresní péče o mládež a zemská ústředí působila, byť i s omezenými možnostmi a aparátem, po celou dobu okupace. V 50. letech 20. století spočívala sociálně-právní ochrana dětí pouze ve výkonu tzv. hromadného poručení a opatrovnictví. Organizačně byla tato činnost svěřena úřadovněm ochrany mládeže při soudech a vrchní dozor nad nimi náležel Ministerstvu spravedlnosti. Z této doby pochází označování spisů vedených orgánem sociálně-právní ochrany dětí jako „spis Om“ – o mládeži. V r. 1986 byly zrušeny úřadovny ochrany mládeže a jejich působnosti byly přeneseny na národní výbory. Zákonem č. 2/1969 S., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, došlo ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a do jeho působnosti je dodnes sociálně-právní ochrana dětí začleněna³⁵.

V České republice představuje sociálně-právní ochrana dítěte zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte,

³² PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

³³ Úmluva č. 104/1991 Sb., o právech dítěte

³⁴ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

³⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 38 s. ISBN 80-86991-27-6.

svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním či vykořisťováním. Ochrana dítěte tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod. Je tedy zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu³⁶.

Právní ochrana dítěte vychází především z Ústavy, která stanovuje: „*Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem*“, kdy právě takovou mezinárodní smlouvou je i Úmluva o právech dítěte³⁷.

Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, věnuje pozornost dětem a rodině v čl. 32 tak, že dává rodičovství a rodinu pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu. Zákony proto také respektují jeden ze základních principů fungování rodiny, a to požadovat pomoc. Jakékoliv zasahování do soukromí a rodinného života je možné teprve tehdy, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí o to požádají nebo se o děti nemohou nebo nechtějí starat.

Co se rozumí sociálně-právní ochranou dětí vyjadřuje konkrétně Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:

- a. ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b. ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- c. působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

přičemž zdůrazňuje, že nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které též upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

---

³⁶ MPSV.CZ : *Sociálně právní ochrana dětí-obecný úvod* [online]. Poslední aktualizace 14. 7. 2009 [cit. 22. února 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/7242>>.

³⁷ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

V zákoně o sociálně-právní ochraně dětí jsou upravena jen některá opatření směřující k ochraně dětí, další jsou obsažena v řadě právních předpisů, které se vždy věnují specifické oblasti. Těmito předpisy jsou např. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů - nyní Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník s účinností od 1. 1. 2010, Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů, právní předpisy o sociálním zabezpečení, zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, a další. Sociálně-právní ochrana náleží bez ohledu na státní občanství všem dětem, které se nacházejí na území České republiky³⁸.

Sociálně právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany dětí, jimiž jsou:

- obecní úřady
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- krajské úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí (poskytuje sociálně-právní ochranu dětí ve vztahu k cizině).

Od orgánů sociálně-právní ochrany dětí je třeba odlišovat další subjekty, které sice sociálně-právní ochranu dětí rovněž poskytují, ale nejsou orgány sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se o obce v samostatné působnosti, kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, které jsou výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny. V tomto případě hovoříme o tzv. výkonu sociálně-právní ochrany dětí jinými subjekty³⁹.

Ochránit dítě před špatným zacházením samozřejmě není výsadou několika vybraných subjektů a profesí, ale hlavní roli často sehrává okolí, které je nebo bylo

---

³⁸ MPSV.CZ : *Sociálně právní ochrana dětí-obecný úvod* [online]. Poslední aktualizace 14. 7. 2009 [cit. 22. února 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/7242>>.

³⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 38 s. ISBN 80-86991-27-6.

svědkem ubližování dítěti. Spoluúčast každého občana státu na ochraně dítěte se stala obsahem významné novelizace trestního zákona z r. 1994, která pod hrozbou trestu ukládá povinnost oznámit týrání nebo podezření z týrání dítěte orgánu činnému v trestním řízení. Po zavedení oznamovací povinnosti se objevil určitý nárůst případů týrání. Ale ještě stále v široké veřejnosti převládají opatrnické postoje vedené heslem „nehas, co tě nepálí“, popřípadě snahou vyhnout se jakémukoli konfliktu⁴⁰.

Jak již bylo výše řečeno, podle zákona má každý, kdo pojme podezření na týrání dítěte - ať už je to soused, učitel, známý - povinnost to oznámit policii nebo státnímu zástupci. A to dokonce i v případě, že si není jist a není schopen své podezření prokázat. Pokud soud následně týrání prokáže, hrozí trýznitelům podle nového zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, roční až pětileté vězení, při zvýšené brutalitě až osmileté. A s následkem smrti až dvanáctileté.

Osoba, která se dopustí týrání, zneužívání či zanedbání dítěte se dopouští skutku, který může naplnit znaky skutkové podstaty několika trestných činů, které jsou právě uvedeny v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Jedná se především o tyto trestné činy:

Týrání svěřené osoby podle § 198 trestního zákoníku – dopustí se ten, kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově. Rozumí se tím vyšší stupeň hrubosti a bezcitnosti a určitou soustavností, které poškozená osoba pociťuje jako těžké příkoří. Pachatelé mohou být nejen rodiče, ale i učitelé, trenéři, vychovatelé nebo osoby, které byly pověřeny krátkodobou péčí o dítě jejich rodiči.

Znásilnění podle § 185 trestního zákoníku – dopustí se ten, kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Kvalifikovaná skutková podstata postihuje jednání, kdy obětí tohoto skutku je osoba mladší 18 let, resp. osoba mladší 15 let.

Pohlavní zneužití podle § 187 trestního zákoníku – kdo vykoná soulož s dítětem mladším 15 let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije. Zde není rozhodné, zda poškozeným je dívka nebo chlapec. Rovněž není rozhodující pro posouzení trestní odpovědnosti pohlavní vyspělost nebo zda již poškozená osoba měla pohlavní styk.

Zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 trestního zákoníku – kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle. Dítětem je lidská bytost mladší 18 let. Ochrana není poskytována osobě starší 18 let⁴¹.

⁴⁰ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.

⁴¹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, v platném znění

Opuštění dítěte nebo svěřené osoby podle § 195 trestního zákoníku – dopustí se ten, kdo opustí dítě nebo jinou osobu, o kterou má povinnost pečovat a která si sama nemůže opatřit pomoc, a vystaví ji tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. Předmětem útoku je tedy dítě, které si samo nemůže opatřit pomoc, jedná se především o dítě předškolního věku. Ale není vyloučeno, že předmětem útoku může být i dítě starší, pokud by na místě, kde bylo opuštěné, nebyla možnost opatření pomoci v nouzi.

Zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku – uvedené ustanovení chrání nárok osoby na výživu, jak vyplývá ze zákona o rodině. Vyživovací povinnost se netýká pouze vlastní výživy oprávněné osoby, ale i jejího ošacení, bydlení, péče o zdravotní stav, zajištění čistoty, opatrování prostředků pro všestranný rozvoj. Takto je vlastně postižena pasivita těch, kteří neplní povinnost pečovat o dítě⁴².

Ohrožování výchovy dítěte podle § 201 trestního zákoníku – dopustí se ten, kdo ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že ho svádí k zahálčivému nebo nemravnému životu, čímž se rozumí napomáhání takovému životu, umožní mu opatrovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, tedy opatrování si prostředků například prostitucí nebo žebráním, závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti⁴³.

Mezi další závažné trestné činy související s touto trestnou činností patří únos dítěte a osoby postižené duševní poruchou podle § 200 tr. zákoníku, svádění k pohlavnímu styku podle § 202 tr. zákoníku, svěření dítěte do moci jiného podle § 169 tr. zákoníku, vražda podle § 140 tr. zákoníku, ublížení na zdraví podle § 146 tr. zákoníku, těžké ublížení na zdraví podle § 145 tr. zákoníku⁴⁴.

Na problematiku týraných dětí se zaměřuje z nestátních organizací nadace Naše dítě, o radu a případné konzultace se lze obrátit také na Fond ohrožených dětí. Ten je zároveň zřizovatelem Klokánku, což je ústavní zařízení, kde trpící nebo jakkoli zanedbávané děti mohou najít útočiště. Nicméně je třeba v této souvislosti připomenout nedávné vyjádření šéfky nadace Naše dítě Zuzany Baudyšové, která upozornila na alarmující nedostatek specializovaných zařízení poskytujících veškerou akutní i dlouhodobější odbornou pomoc. Podle ní by taková pracoviště měla být k dispozici v každém kraji.

---

⁴²CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. vyd. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 1998. 123 s.

⁴³Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, v platném znění

⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, v platném znění

Zatím však funguje jediné, a to Dětské krizové centrum v Praze, jehož kapacita zdaleka nepostačuje, takže je neustále přetížené⁴⁵.

Na základě analýzy Ministerstva práce a sociálních věcí se uvádí, že je zřejmé, že současná podoba systému péče o ohrožené děti v České republice nedosahuje úrovně odpovídající úrovni vyspělých evropských států, a to především s přihlédnutím k velkému počtu dětí, které se nacházejí v ústavní péči a dále pak v nedostatečné nabídce alternativních forem práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Za velký nedostatek je považována roztržitost agendy péče o ohrožené děti, kdy jejich péči se zabývá minimálně pět resortů, a to Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo spravedlnosti, a dále je nerovnoměrně rozdělena mezi státní správu a samosprávu a mezi státní a nestátní sektor. Tyto rozdíly především spočívají v rozsahu kompetencí, míře odpovědnosti, legislativní úpravě, personálním zajištění této agendy a podílu financí ze státního rozpočtu. Neexistuje stálý nezávislý a nadresortní orgán, který by systematicky řídil systém péče o ohrožené děti dle jednotných kritérií.

Dne 19. ledna 2009 projednala vláda „Návrh opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti – základní principy“. Tento materiál je dalším krokem v procesu sjednocování systému péče o ohrožené děti a je vůbec prvním meziresortním vyjádřením vůle ke spolupráci na změně, kdy šlo o překonání vzájemného resortního vymezení a nastolení společných postupů⁴⁶.

---

⁴⁵<http://www.prozeny.cz/pruvodci/deti-a-rodina/nasili-v-rodine/6550-5-pruvodce-domacim-nasilim-tyrane-deti>

⁴⁶MPSV.CZ: *Transformace systému péče o ohrožené děti* [online]. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/7259> >.

7. PREVENCE

Prevence by měla být přirozenou součástí systému na ochranu dětí v každé společnosti. Zahrnuje několik oblastí, které se dotýkají mentálního a tělesného zdraví dítěte, rodiče, jejich vzájemného vztahu, vztahu rodičů, stavu společnosti a i v rámci celého lidského společenství z důvodu globalizace světa. Cílem prevence je hlavně předejít vzniku traumatizace dítěte, zabránit jejímu pokračování, aby nedošlo k dlouhodobým zdravotním, sociálním a psychickým následkům na zdraví dítěte. Prevenci tedy můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciální. Ale jednotlivé složky prevence se nutně překrývají a kombinují. Komplexním preventivním opatřením je správná léčba týraného dítěte, která nezahrnuje pouze předcházení dlouhodobým zdravotním následkům, ale jejím hlavním cílem je probíhající týrání co nejdříve zastavit a zabránit jeho opakování v budoucnu⁴⁷.

Primární prevence

Primární prevence podle definice Světové zdravotnické organizace znamená počínat si tak, aby k určitému negativnímu společenskému jevu nedocházelo – tzn. předejít k jeho vzniku, potlačit jej hned v zárodku, nedat mu příležitost, aby mohl vůbec vzniknout. V primární prevenci můžeme rozlišit zhruba tři vrstvy:

1. zaměřené působení na širokou veřejnost
2. zaměřené působení na rodiče a vychovatele, jakož i na ty, kdo se na rodičovství nebo profesionální vychovatelství připravují
3. zaměřené působení na odborné pracovníky a veřejné činitele – hlavně lékaře, psychology, sociální pracovníky, právníky, soudce, politiky apod.

Sekundární prevence

Za sekundární prevenci pokládáme vytipování rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací, za nichž k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte dochází a cíleně, programově působit na tyto skupiny lidí a na tyto situace tak, aby se riziko týrání, zanedbávání a zneužívání dítěte snížilo na minimum. Prevence na této úrovni znamená především rizika odhalovat, objasňovat, poznávat a mít je pod kontrolou. A nebo je aktivním způsobem zmenšovat. V této fázi zatím k nebezpečnému týrání, zanedbávání a zneužívání dítěte nedošlo. Jde tedy o to ochránit dítě i potenciálního pachatele, aby to, co bylo jen „v možnosti“, se nestalo skutkem.

---

⁴⁷ PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 107 s. ISBN 80-86103-21-8.

Lidé, kteří jsou rizikováni, jsou si vědomi své rizikovosti. Je jim to připomínáno způsobem pozitivním, tzn. že jsou informováni, poučováni, vzděláváni, je jim nabízena pomoc, a dále pak způsobem negativním, tzn. že jsou zastrašováni např. tím, že budou zveřejňovány trestní nebo jiné postihy, které jim hrozí. Dalším krokem je, že si uvědomí skutek a dále pak ochotu něco udělat, na sobě pracovat, zbavit se své rizikovosti, za pomoci společnosti, která jim v tomto podá pomocnou ruku. Ale samozřejmě se předpokládá, že má co nabídnout⁴⁸.

Terciární prevence

Terciární prevencí se rozumí takové chování, kterým se zamezí opakování týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte a zajistí, aby dále nedocházelo k poškození dítěte a aby poškození, které utrpělo, bylo co nejvíce omezeno a minimalizováno. Lze sem zařadit i zveřejnění zdrojů pomoci, které v případě nouze může dítě najít. Jedná se např. o telefonní linky sdružení, linky bezpečí, chráněných obydlí pro děti. S tím souvisí i vyhledávání a upozornění na zneužívání či týrání dětí, tzv. detekce⁴⁹.

Závěrem tedy můžeme říci, že úspěšná prevence spočívá:

- v systematickém získávání údajů o obětech trestných činů
- zabývat se problematikou násilí v rodině
- stálá pozornost orgánů činných v trestním řízení
- angažovanost sociálních pracovníků obecních i krajských úřadů
- využívat rezortní programy prevence
- podpora programů realizovaných samosprávnými orgány měst a obcí
- podpora preventivních programů bezpečnostních složek
- sledování a podpora kvalitních preventivních programů nevládních organizací⁵⁰

---

⁴⁸DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. str. 107-108

⁴⁹WEISS, P. a kolektiv. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. Praha : Grada, 2000. 212 s. ISBN 80-7169-795-8.

⁵⁰Komunitní plánování sociálních služeb [online]. 2009, [cit. 10.3.2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.kpss5.cz/dokumenty.php?id=16>>.

8. POPIS A CHARAKTERISTIKA KONKRÉTNÍCH PŘÍPADŮ V RÁMCI OKRESU PŘÍBRAM

V této části mé práce popisují několik případů týkající se týrání, zneužívání a zanedbávání dětí vztahující se k okresu Příbram, které byly vyšetřovány a zadokumentovány na Policii České republiky v Příbrami. Jsou v nich popsány skutečné příběhy obětí a jejich pachatelů. Kazuistiky jsou jedním z nejdostupnějších materiálů pro získání informací týkající se týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Pro tuto problematiku by bylo velmi těžké získat relevantní údaje od obětí, které prožily tak závažné trauma a které leckdy nechtějí o tomto vypovídat ani před orgány činnými v trestním řízení, kdy jejich výpověď je jedním z přímých usvědčujících důkazů pachatele.

Kazuistika (případová studie) je studií jedinečných případů a jedna z metod, která je používána mimo jiné i psychologii. Údaje jsou získávány rekonstrukcí životopisu zkoumaného jedince. Je to způsob poznání člověka. Pochází tedy ze studia všech dostupných materiálů, které se zhodnotí a vyvodí se závěr⁵¹.

Jména obětí jsou v jednotlivých případech pozměněna.

Kazuistika 1

Říkejme jí Petra. Je jí 14 let. Žije s otcem a novou matkou. Rodiče se nemohli dohodnout ve věci péče o děti, matka tedy měla v péči syna a otec Petru. Když bylo Petře 10 let, otec jí jednou řekl, ať si k němu lehne do postele. Poté po ní vyžadoval, aby ho hladila na jeho intimních místech a že to bude jejich tajemství, že to nesmí nikomu říct. Nerozuměla tomu, ale neřešila to. Asi po měsíci se to opakovalo a začalo i stupňovat, kdy po ní otec požadoval orální a nakonec i pohlavní styk, který pro ni byl bolestivý, bála se a plakala. To se opakovalo někdy 2x týdně, pak byl týden nebo i měsíc klid a pak se to zas opakovalo až do jejich 14 let. Jednou se stalo, že pohlavní styk odmítla, otec jí za to začal vulgárně nadávat, byl na ni našťvaný, nebavil se s ní, byl na ni protivný. Nutil jí „to“ dělat doma na různých místech např. v koupelně, v pokoji, v kotelně, nakonec i v autě. Pak jí také koupil telefon, za který po ní požadoval pohlavní styk. Jednou k nim přišla její kamarádka, kterou také donutil s ním vykonat soulož. Ona pak Petře řekla, že by to chtělo nahlásit, ale Petra nechtěla, protože se bála, že přijde o rodinu, protože jí táta říkal, že on by šel do vězení a ona do děčáku.

---

⁵¹ Metody psychologie [online]. 2008, [Citace dne 11. 3. 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.psychotesty.psyx.cz/texty/metody-psychologie-pozorovani-experiment.htm>>.

Důvodem, proč to nakonec Petra oznámila, byla její mladší sestřička. Bála se o ni, protože byla právě ve věku, kdy by jí táta také začal ubližovat jako jí. Zřejmě se nejdříve svěřila svým kamarádkám ve třídě, nakonec se rozhodla to říci své biologické matce, která to oznámil na policii a třídní učitelce, která to oznámila na odbor sociálních věcí a zdravotnictví. Rodina ze strany otce se setrváním Petry ve své rodině nesouhlasila, že nemají k dívce důvěru a jako nejvhodnější řešení vidí její umístění do ústavní výchovy. Petra byla umístěna do diagnostického ústavu, kde se naštěstí rychle adaptovala a snažila se o spolupráci, v kolektivu byla oblíbená, po prožitém traumatickém zážitku byla zařazena dlouhodobá systematická práce terapeuta. Soud rozhodl o změně výchovy k nezletilé, která byla svěřena do výchovy své biologické matky.

Příběh má relativně šťastný konec. Petra žije se svou matkou a bratrem. Její biologický otec se ke zneužívání své dcery nedoznal. Spáchal sebevraždu. Neunesl tíhu obvinění. Zde je právě patrné, že Petra si uvědomuje své utrpení čím dál jasněji až v době, kdy její sestřička dosáhla věku, kdy jí samotné otec začal ubližovat. Proto se rozhodla z obavy o ní někomu se svěřit.

Kazuistika č. 2

Tomášovi bylo 5 let, maminka ho od jeho 4 let občas dala na hlídání k dědovi. Chodil tam rád, protože děda ho nechal dívat na filmy se Spider-Manem, chodili spolu na procházky, vodil ho na vláčky.

Studentka pedagogické školy, která vykonávala praxi v mateřské školce, když Tomáš zlobil, vzala si jej stranou a začali si spolu povídat, kdy Tomáš mimoděk řekl, že mu děda cucá pindíka a zesmutněl, ale pak dál pokračoval ve vyprávění, kde bydlí jeho teta a další osoby. Praktikantka se jej dál na nic nevyptávala a věc oznámila učitelkám. Ty se snažily „o tom“ promluvit s Tomášem, ale on již nic neřekl. Věc byla oznámena matce a poté sociální pracovníci.

Matka pak uvedla, že Tomáš rád chodil k dědovi, ale asi před třemi měsíci si všimla, že se Tomáš chová k dědovi odtažitě, nezdravil ho a říkal mu, ať ho nechá. Na dotaz matky, proč je na dědu ošklivý odpověděl, že se s ním bavit nebude. Myslela si, že kluk má nějaké vrtochy a více se tím nezabývala. Několik dní na to jí sdělila ředitelka mateřské školky, že Tomáš řekl, co mu děda dělá, na což reagovala tak, že si to myslela, což odůvodnila tím, že její přítel si stahoval něco z počítače u dědy a náhodou tam objevil fotografie nahých malých chlapců. Nepřikládala tomu žádný význam, ale v souvislosti s oznámením ředitelky mateřské školky si uvědomila některé

souvislosti. Matka se Tomáše začala opatrně ptát, co mu děda ještě dělal a co on dělal dědovi, kdy Tomáš ochotně mamince odpovídal na otázky a že se mu to nelíbilo a že ho to i bolelo. Proč to ale mamince neřekl již dříve, odpověděl, že neví. To vše malý Tomáš zopakoval při výslechu na policii ve speciální místnosti pro výslechy nezletilých dětí.

Bylo zjištěno, že děda si rovněž pořizoval videozáznam, na kterém byl on i malý Tomáš obnažen a konal na něm různé sexuální praktiky, dále pak ve svém počítači uchovával dětskou pornografii, kterou dále šířil, tím se dopustil několika trestných činů, a to pohlavního zneužívání, ohrožování výchovy mládeže, šíření pornografie a přechovávání dětské pornografie.

Znaleckým posudkem nebylo naštěstí u malého Tomáše zjištěno žádné poškození jeho psychického vývoje v důsledku prožitých událostí.

Díky všímavosti jedné studentky a pohotovosti příslušných orgánů bylo zabráněno dalšímu negativnímu jednání, které by napáchalo velké škody v dětské duši jednoho malého kluka, který se bude snažit prožité události vytěsnit, ale někdy přijdou chvíle, kdy se mu zlé „můry“ zjeví a bude záležet jak se s tím vyrovná, kdy oporou by mu měli být ti nejbližší.

Kazuistika č. 3

Paní zaslechla hrozný křik dítěte a ženy, která na něj řve. Slyšela i nějaké rány, jakoby někdo někoho mlátil. Ihned zavolala na linku městské policie. Ta po chvíli na místo dorazila, zazvonila na příslušný byt a naskytl se jim pohled na sedmiletého chlapce, který měl na sobě pohmožděniny a byl pomlácený. Ihned byla zavolána sociální pracovnice. Žena ještě uvedla, že již několikrát před tím viděla, jak matka na svého syna nesmyslně řve. Matka obhajovala své jednání tím, že ji syn naštvál, protože si napsal domácí úkol ve škole, což nesměl, proto se neovládla a nezvládla své chování a synovi nařezala vařečkou na zadek a přes záda, z čehož měl ty modřiny a také dostal facku, kdy upadl obličejem na koberec a tak se poranil. Na svou obranu uvedla, že jí to skutečně mrzí.

Chlapec, říkejme mu Jirka, si opravdu prožil své. Poprvé byl matce odebrán z důvodu, že jej bila a fyzicky mu ublížila, za což byla obviněna a Jiřík byl umístěn do dětského domova. To mu byl rok. Po nějaké době se matka snažila se synem navázat kontakt, docházelo k občasným návštěvám, kdy pak soud na základě žádosti matky rozhodl o navrácení Jiříka do rodiny. Těšil se, že je doma s maminkou a mladším bráškou. Pak ho ale maminka začala trestat za sebemenší chyby, za to, že měl bít děti

ve škole, i když to nebyla pravda, že si dopsal úkol ve škole, že si s bráškou hráli své hry, že prý mluvil sprostě, za to všechno ho trestala ranami vařečkou po celém těle, kdy mu způsobila modřiny, opakovaně mu doma i na veřejnosti vulgárně nadávala a oslovovala ho jako např. „parchant, debil“, kopala ho do zad, do nohy a když upadl, šlápla mu na břicho, kdy pomalu nemohl dýchat, také jej udeřila lopatkou na smetlí do hlavy, byl samá modřina. Ze začátku byla věc nepřiměřeného trestání Jiříka postoupena k projednání přestupku. Ale matka ve svém jednání stále pokračovala, čehož si všimly učitelky ve škole a ihned o tom informovaly sociální pracovníci. Ta uskutečnila s matkou pohovor a upozornila ji, že pokud se její jednání bude opakovat, bude jí syn odebrán. Matka uznala svoji chybu, že to psychicky nezvládla a že jí to mrzí a vyčítá si to. Sám Jiřík matku omlouval s tím, že ho uhodila, protože zlobil, ale hovořil i o tom, že maminka by ho tak bít neměla, i když ona všem slibuje, že už ho bít nebude, ale slib stejně nedodrží. A opravdu nedodržela. Na ruce měl modřinu, šrám na lopatce, modřinu pod okem. Paní učitelka opětovně věc nahlásila na příslušný sociální úřad. Jiřík byl na základě předběžného opatření soudu předán do péče dětského domova.

Jeho bití byli někdy přítomni děda i otec, ale Jiříka se nezastali nebo byli vulgárním výrazem umlčeni matkou.

Podle znaleckého posudku matka je osobou nevyrovnanou, nezralou, převažuje u ní emotivita a impulzivita, kterou nedokáže zvládnout. Při konfliktních situacích ztrácí sebeovládání a nedokáže kontrolovat své chování. Z posudku k nezletilému vyplývá, že jde o intelektově nadprůměrného chlapce, kdy nebyly shledány sklony ke lhavosti. Zažil velmi nepříjemné etapy života, byl u něj zjištěn syndrom týraného dítěte, a to jak po psychické tak i po fyzické stránce. Získal negativní postoj k matce, kterou se cítí být ohrožován a dává přednost prostředí dětského domova. Závěrem bylo řečeno, že jednání matky velmi ovlivnilo psychiku nezletilého, který je poškozen ve svém vývoji v důsledku prožitých událostí a toto poškození bude pravděpodobně trvalé.

Co říci závěrem? Dle vyjádření vychovatelky dětského domova se Jiřík cítí dobře, je „šťastnej a veselej“ kluk. Na mámu se neptá, těší se z návštěv otce a strejdy. Stýská se mu po bráškovi. K mámě už nechce.

To je konec jednoho z příběhů života, který snad pro malého Jiříka připraví už jen samé radosti a nechá mu zapomenout na ty ošklivé a nepříjemné zážitky.

V tomto případě především selhala matka, ale i otec a děda Jiříka, kteří neučinili žádné kroky ani opatření k zabránění týrání svého syna a vnuka. Malý Jiřík, z obavy ze ztráty rodiny, přičítal vinu sobě za to, že ho matka bije, protože zlobí. Je to příklad právě toho, že děti jsou vůči svým rodičům velice tolerantní a dokáží překonat

neuvěřitelné útrapy, aniž by si stěžovaly nebo to daly nějakým způsobem najevo. Neumí vyhodnotit jednání rodičů, které je nemorální a trestní. Chybou státních orgánů je i to, že jim stačí, že dítě má k rodičům vřelý citový vztah a věc je odložena. Myslím si, že navrácení dítěte do rodiny, která již takto jednou selhala, by mělo být více prověřováno a zkoumáno, aby pak nedocházelo k opětovnému ubližování dítěti, které si ponese následky po celý život.

Kazuistika č. 4.

Jitce bylo 9 let. Se svým otcem vycházela dobře, byl na ní hodný. Táta nechodil do práce, jen maminka. Byl s ní doma, staral se o ni. Jednou, když byla nemocná, řekl jí, ať si lehne do máminy postele a ať se svlékne, začal jí dělat „ty“ věci, které se jí nelíbily. Říkala mu, že to nechce. Moc se ale nebránila, otec jí vždy vyhrožoval, že jí něco udělá, jestli to řekne mámě. Nikomu se nesvěřila, bála se. Trvalo to tak rok. Pak otce zavřeli do vězení za jinou trestnou činnost. Jitka byla v klidu. Když se ale otec vrátil, její útrapy začaly znova. Stalo se to jednoho večera, když šli spát, otec odešel do jiného pokoje a Jitka s pláčem řekla matce, že jí otec řekl, že ji znásilní a že když bude křičet, že ji zabije. Matka jí uklidnila, že se jí nic nestane. Otec se vrátil a přikázal dceři, ať jde do vedlejšího pokoje. Poslechla ho a on šel za ní. Matce přikázal, ať leží a spí. Ale ta vstala a šla za manželem a dcerou, kdy však zjistila, že dveře jsou zamčené. Ihned běžela pro souseda, který dveře vykopel a Jitka vyběhla s pláčem ven k matce. Bylo to na poslední chvíli. Na policii pak popsala hodnověrně prožité události, což potvrdil i znalec z oboru psychologie, který u ní neshledal sklony ke lhavosti. Nebylo zjištěno poškození nebo narušení psychického stavu či vývoje, které by mohlo být zapříčiněno jednáním jejího otce. Nebyl ani zjištěn syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Otec odmítl vypovídat a uvedl pouze to, že to, co je mu kladeno za vinu, není pravda, protože jeho žena má přítele a chce se ho tímto způsobem zbavit. Podle znaleckého posudku sice není postižen sexuální deviací, jednalo se u něj o náhražkové sexuální jednání protispolečenského charakteru. Matka ve své výpovědi uvedla, že se jí dcera nikdy s ničím nesvěřila, ani neviděla, že by jí otec někdy fyzicky trestal, ale věděla, že dcera se otce bojí, protože na ni často křičel a musela dělat věci podle něj. Ona sama se ho bála, několikrát se stalo, že jí fyzicky napadl, ale nikdy to neohlásila, měla z něj strach. Potvrdila, že manžel byl dost často opilý. Ve škole si nikdo ničeho nevšiml, Jitka se nikomu se svým trápením nesvěřila. Měla strach z otce.

I přesto, že znalec uvedl, že u Jitky nebyl zjištěn syndrom CAN, sama Jitka ve své výpovědi uvedla, že se jí to, co jí dělal táta, silně vrylo do paměti a už to nejde vymazat.

V tomto případě opětovně ublížil ten nejbližší člověk, na kterého dítě spoléhá, u kterého hledá a očekává bezpečí. Stačí jen sebemenší pohružka ublížení k tomu, aby se dítě uzavřelo do sebe a nikomu nic neřeklo, nikomu se nesvěřilo a uchovalo si své tajemství. Pak je jen otázka náhody, kdy vše špatné vyjde najevo a kdy přijde ta hranice, že se dítě někomu svěří. Což se stalo v tomto případě, že Jitka se svěřila matce, která ihned začala jednat a nezavřela oči jak se to občas stává, že matky radši nevidí a trpí jednáním svého manžela jen proto, aby např. nezůstaly samy.

Těmito několika příběhy můžeme potvrdit, že pachateli sexuálního zneužívání jsou především muži, pachatelé si vynucují mlčenlivost obětí vyhrožováním, vydíráním nebo že jim nabídnou nějakou odměnu, pachatelem je většinou blízká osoba, kterou oběti znají. Dále je patrné, že oběti se svěřují spíše kamarádům nebo svým nejbližším než by věc oznámily na policii nebo sociálním pracovníkům, nebo se stává, že oběť své pachatele omlouvá.

Tyto příběhy byly popsány už mnohokrát a vždy mají podobné scénáře, ale ve všech jde především o děti, o tom, jak je jim různými způsoby ubližováno, ať už se jedná o ty nejmenší nebo blízké věku 15 let nebo mladistvé od 15 do 18 let. Vždy záleží především na okolí, jak je schopno si všimnout a jednat ve výše uvedených situacích, kdy selžou i ti nejbližší, u kterých by děti měly nalézt tu největší oporu, bezpečí a jistotu.

V příloze č. III, IV a V podle výstupních sestav kriminální statistiky ze systému essk.policie ČR můžeme názorně vidět přehled vybraných druhů kriminality páchané na dětech v ČR za období od r. 2007, 2008 a 2009. Z grafu je vidět, že trestná činnost pohlavní zneužívání je nejvíce páchána na dětech mladších 15 let a má vzestupnou tendenci, což znamená a názorně ukazuje, že nejohroženější skupinou tohoto násilného činu jsou ohroženi právě ti nejmenší.

9. ZÁVĚR

Závěrem mohu říci, že týrání, zneužívání a zanedbávání dětí je opravdu závažným problémem celé společnosti. V České republice se každoročně tisíce dětí setkává s nejrůznějšími formami násilí. Za zdmi domácností dochází jak k psychickému tak i tělesnému a sexuálnímu zneužívání, ale i k dalším formám násilí jako je zanedbávání dětí, dále pak se stávají svědky domácího násilí páchané především na jejich matkách a rovněž se stávají oběťmi porozvodových sporů mezi rodiči, kteří je zneužívají jako nástroje pomsty proti druhému z rodičů.

Tento společenský problém byl, je a bude. Dřívější systém společnosti se stavěl k ubližování dětem dost laxně, nepamatuji si, že by se vůbec násilí páchané na dětech nějakým způsobem prezentovalo v mediálních prostředcích nebo se o něm psalo jako o problému společnosti. Až v současné době dochází k většímu průlomu v upozorňování na násilí páchané na dětech, především zvýšením medializace tohoto opravdu závažného problému. Nicméně to nemění skutečnost, že děti jsou týrané, ať již vlastními či nevlastními rodiči, kdy o brutalitě násilí vůči nim svědčí pak jejich pohmožděniny a zranění a kdy si důsledky prožitého nesmazatelného traumatu ponесou do dalšího života.

V teoretické části bakalářské práce jsem uvedla základní informace týkající se problematiky týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, které osoby jsou náchylné stát se pachatelem, obětí, jaké důsledky zanechává páchání této trestné činnosti, jak se k problému staví společnost a jaké jsou možné prostředky k zabránění či omezení týrání dětí.

Mezinárodní instituce, včetně výboru OSN pro práva dítěte, zařadily Českou republiku mezi země, která má nejhorší ochranu dětí mezi vyspělými evropskými státy, což je především spatřováno ve špatném přístupu soudů a roztržitosti sociálně právní ochrany dětí, i když jsou zde snahy o vytvoření a sjednocení agendy ohrožených dětí do jednoho koordinujícího orgánu, a dále pak v nedostatečném počtu sociálních pracovníků, kteří navštěvují rodiny přímo v terénu. Ani politici nemají dostatečnou vůli tento problém řešit.

V praktické části byly popsány skutečné případy, které souvisejí s problémem týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, kde jsem se krátce vyjádřila k příčině a okolnostem, které vedly k ubližování dětem. Z toho vyplývá, že odkrytí násilí páchaného na dětech závisí především na všímavosti okolí, tedy na dětských lékařích, učitelích, spolužácích, sousedech a blízkých, kteří mají odvahu na toto násilí upozornit.

Proto by měla být široká veřejnost informována o možnostech oznámení, byť by měly jen podezření na týrání dítěte a nebo i v případě, že si není oznamovatel jistý a není schopen své podezření prokázat. Také celospolečenská tolerance špatného zacházení s dětmi, co se týká fyzických trestů, má na současné situaci velký podíl.

Je proto v zájmu celé společnosti, aby se tímto problémem zabývala a řešila jej, protože týrání, zneužívání a zanedbávání dětí ohrožuje mravní a společenské hodnoty. Došlo by k narušení mezilidských vztahů, které jsou důležité pro fungování společnosti, neboť jsou jejím základem, reprezentují a reprodukuji ji. Statistiky potvrzují, že mezi těmi, kdo týrají své děti, je vysoké procento těch, kteří rovněž neměli radostné dětství, tedy pochází z rozvrácených rodin, kde byli sami týráni a nezažili tu pravou rodičovskou lásku a obětavost. I když by se dalo předpokládat, že rodiče pocházející z těchto poměrů se budou snažit dopřát svým dětem něco lepšího, než co prožili sami. Ale opak je pravdou. Je to v nich příliš silně zakotveno a nejsou psychicky odolní tomuto vzdorovat.

Téma týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí je velmi rozsáhlé a složité. Nebyla zde zmíněna internetová kriminalita dětí, a to rozšiřování dětské pornografie prostřednictvím internetu, který je dosažitelný vlastně po celém světě a tím se tato kriminalita stává stále větší hrozbou. Společnost si naštěstí toto nebezpečí uvědomuje a proto řada odborníků pracuje na programech, které zvyšují internetovou bezpečnost, kdy v poslední době se hovoří o *projektu SaferInternet (Národní uzel bezpečnějšího internetu)*.

Můžeme tedy doufat, že jednou z priorit společnosti se v nejbližší budoucnosti stane především ochrana dětí před jakýmkoliv jejich poškozováním.

Literární zdroje

1. BENTOVIM, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha : Grada, 1998. 120 s. ISBN 80-7169-629-3
2. ČÍRTKOVÁ, L. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha : EUROUNION, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3
3. DUNOVSKÝ, J., DYTRICH, Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha : Grada , 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.
4. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha : Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. 774 s. ISBN 807178-303-X
6. CHMELÍK, J., *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, sekce personální práce a vzdělávání, 1995. 48 s. SP-435/RS-95
7. CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. uprav. a rozš. vyd. Praha : Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR Ministerstvo vnitra ČR – odbor personální práce a vzdělávání, 1998. 123 s.
8. KOLEKTIV AUTORŮ. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha : Ireas, 2007. 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5
9. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouřa deprivantů*. Praha : Makropolus, 1996. 304 s. ISBN 80-901776-8-9
10. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X
11. PÖTHE, P., *Dítě v ohrožení*. Praha : G plus G, 1999. 186 s. ISBN 80-86103-21-8
12. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. Praha : EUROUNION, s.r.o., 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4
13. STRAUS, J. et al. *Kriminalistická metodika*, 2. rozš. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. 315 s. ISBN 978-80-7380-124-3
14. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 38 s. ISBN 80-86991-27-6
15. VANÍČKOVÁ, E., et al. *Sexuální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 120 s. ISBN 80-7178-286-6
16. VANÍČKOVÁ, E., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2007, 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5

17. WEISS, P. a kolektiv. *Sexuální zneužívání pachatelé a oběti*. Praha : Grada, 2000. 212 s. ISBN 80-7169-795-8
18. Úmluva č. 104/1991 Sb., o právech dítěte
19. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
20. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
21. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
23. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů - s účinností od 1. 1. 2010
25. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
26. Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
27. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, a o změně dalších zákonů
28. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Elektronické zdroje

1. Děti a šikana – Policie České republiky [online] 2010 [cit. 20. března 2010]. Dostupný z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/deti-a-sikana.aspx>>
2. <http://www.prozeny.cz/pruvodci/deti-a-rodina/nasili-v-rodine/6550-5-pruvodce-domacim-nasilim-tyrane-deti>
3. Komunitní plánování sociálních služeb [online]. 2009, [cit. 10.3.2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.kpss5.cz/dokumenty.php?id=16>>.
4. MEDIAPOL News, s.r.o. [online] 2008-2010 [cit. 19. března 2010]. Dostupný z WWW: <http://www.vitejdoma.cz/rodina/deti.5/agresivita-a-rafinovanost-u-deti-sikana.6905.html>
5. Metody psychologie [online]. 2008, [Citace dne 11. 3. 2010]. Dostupné na WWW: <<http://www.psychotesty.psyx.cz/texty/metody-psychologie-pozorovani-experiment.htm>>.
6. MPSV.CZ : *Sociálně právní ochrana dětí-obecný úvod* [online]. Poslední aktualizace 14. 7. 2009 [cit. 22. února 2010]. Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/7242>>.
7. MPSV.CZ: *Transformace systému péče o ohrožené děti* [online]. Dostupné na WWW:< <http://www.mpsv.cz/cs/7259>>.

8. Záchranný kruh – *fyzické týrání* [online]. 2009. [cit. 22-11-09]. Dostupné na WWW: <http://www.zachranny-kruh.cz/kriminalita/fyzicke_tyrani.html>.

SEZNAM PŘÍLOH

- I. Dětská výslechová místnost
- II. Poučení svědka – nezletilého
- III. Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 1 do 18 let
- IV. Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 1 do 14 let
- V. Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 15 do 18 let

PŘÍLOHA Č. I

PŘÍLOHA Č. II

Poučení svědka – nezletilého

Jistě víš, proč jsi tady na policii. Budeme si spolu povídat o tom, co se stalo, co jsi viděl(a). Ty mi to povíš a já si to zapíši, protože potom bychom mohli na něco důležitého zapomenout. Zapíši vše, na co si vzpomeneš.

Nemusíš se ničeho bát, musíš mi to říci tak, jak se to stalo, to, co se stalo tobě, se může stát také někomu jinému, a proto je třeba, aby sis nic nevymýšlel(a), musíš mi říci pravdu, protože jinak by jsi mohl(a) ublížit jinému a nebylo by možné již zjistit, jak se věc skutečně stala.

Kdyby jsi si myslel(a), že to, co nám tady řekneš, ublíží někomu, koho máš rád(a), tedy rodičům, prarodičům, bratrovi, sestře, tak nemusíš nic říkat.

Pokud jsi si k tomu, co se stalo, něco napsal(a), nakreslil(a), tak mi to ukaž, já se na to podívám, pokud budeš chtít, můžeš to zde ponechat u své výpovědi. Až to vše sepíšeme, tak já ti to přečtu nebo si to můžeš přečíst sám(a), když to budeš na nějakém místě chtít napsat jinak, tak to spolu opravíme. Nebo když si na něco vzpomeneš, tak to dopíšeme.

Jestli chceš, můžeš mi vše povědět ve svém rodném jazyce, já pozvu někoho (překladaatele), kdo mi tvoji výpověď přeloží.

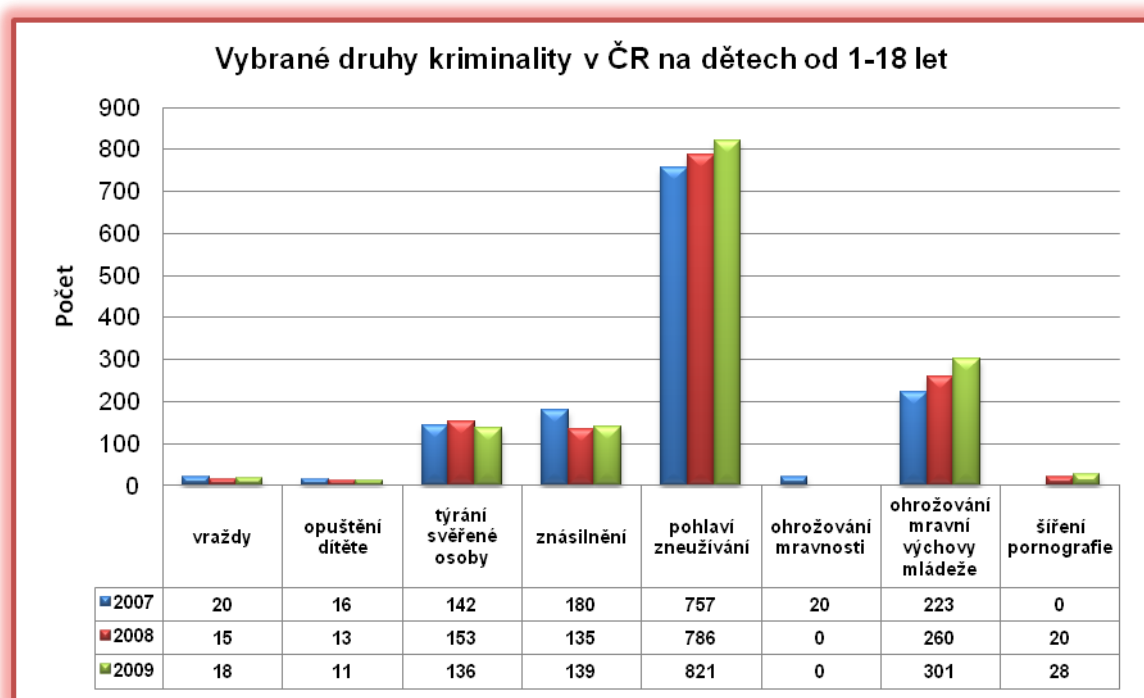
.....
svědek - nezletilý

PŘÍLOHA Č. III

Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 1-18 let

Druh kriminality	2007	2008	2009
vraždy	20	15	18
opuštění dítěte	16	13	11
týrání svěřené osoby	142	153	136
znásilnění	180	135	139
pohlaví zneužívání	757	786	821
ohrožování mravnosti	20	*	*
ohrožování mravní výchovy mládeže	223	260	301
šíření pornografie	*	20	28

* nevykazováno

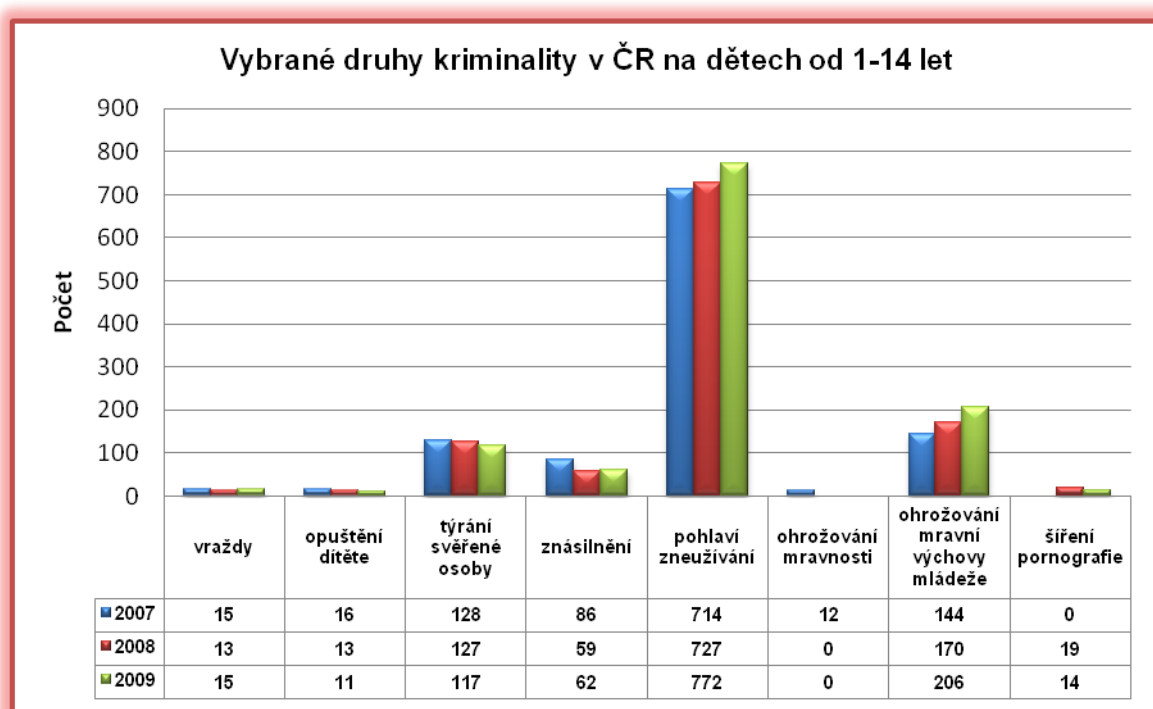

PŘÍLOHA Č. IV

Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 1-14 let

Druh kriminality	2007	2008	2009
vraždy	15	13	15
opuštění dítěte	16	13	11
týrání svěřené osoby	128	127	117
znásilnění	86	59	62
pohlaví zneužívání	714	727	772
ohrožování mravnosti	12	*	*
ohrožování mravní výchovy mládeže	144	170	206
šíření pornografie	*	19	14

* nevykazováno

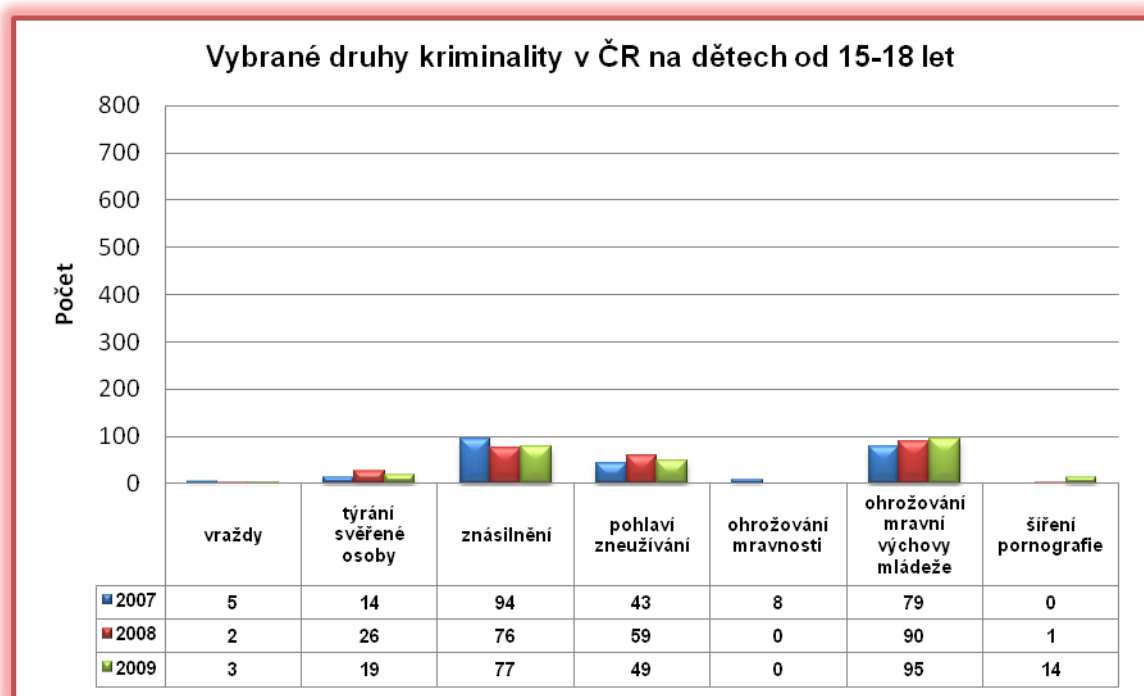

PŘÍLOHA Č. V

Vybrané druhy kriminality v ČR na dětech od 15-18 let

Druh kriminality	2007	2008	2009
vraždy	5	2	3
týrání svěřené osoby	14	26	19
znásilnění	94	76	77
pohlaví zneužívání	43	59	49
ohrožování mravnosti	8	*	*
ohrožování mravní výchovy mládeže	79	90	95
šíření pornografie	*	1	14

* nevykazováno

ŠNAJDROVÁ, H. *Trestná činnost páchaná na dětech* : bakalářská práce. Příbram: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o p. s., 2010. 54 s. Vedoucí bakalářské práce Soňa FIŠEROVÁ, JUDr.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o závažném společenském problému, který se týká týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Teoretická část obsahuje vysvětlení pojmu syndromu týrání dětí – CAN, charakteristiku možných osob pachatelů a obětí trestných činů souvisejících s CAN, důsledky týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, zajištění právní ochrany obětí a postoj naší společnosti k problému, možnost prevence, která by vedla k omezení tohoto jednání. V praktické části jsou uvedeny kasuistiky a přehled vývoje týkající se trestné činnosti související s tímto jevem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dětská práva, oběť, pachatel, prevence, syndrom CAN, sociálně-právní ochrana dětí

ŠNAJDROVÁ, H. *Crimes against children*: bachelor thesis. Příbram: The College of European and Regional Studies, o p. s., 2010. 54 s. Bachelor thesis advisor JUDr. Soňa FIŠEROVÁ

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with a serious social problem related to child maltreatment, abuse and neglect. The theoretical part contains explanations of the concept of Child Abuse and Neglect (CAN), characteristics of potential perpetrators and victims of acts related to CAN, the results of child maltreatment, abuse and neglect, granting legal protection to children and our society's view of the problem, and prevention which would reduce this behaviour. The practical part includes case studies and an overview of the development of crimes related to this phenomenon.

KEYWORDS

Child rights, victim, perpetrator, prevention, CAN syndrome, children's social and legal protection